
Издательство «Диогене» [4, с. 2] уже десять лет, как обрела большую популярность. Издательство выпускает и учебники (альтернативные) и детскую литературу, наряду с книгами молодых авторов. Для их популяризации издательство устраивает каждый год литературный конкурс «Пен-Марафон», «Лучший перевод» и т.д. Издательство очень старается оформить свои издания по современному дизайну используя иллюстрации видных молодых художников.

С 23 февраля 2011 года министерство просвещения решило осуществить уже заранее подготовленный проект объявить конкурс за лучший учебник (по всем предметам) для учащихся с первого до седьмого класса. А с сентября 2012 года будет конкурс учебников по 7-12 классы. Таким образом, детские учебные книги будут утверждены министерством просвещения, что уже исключает альтернативность выбора учебников предлагаемых разными издательствами. Предсказать будущее детских издательств выпускаемых альтернативные учебники, невозможно. Но одно ясно. – Здесь конкурс будет происходить и между ними, за возможность напечатать выбранные министерством учебники.

Кроме этого, изучая статистику уровня читаемости в Грузии (по причине компьютеризации), виден редкий упадок, что особенно усиливает роль издательств привлекать читателя.

К заключению можно сделать следующие выводы:

В последнее время, в особенности в XXI веке, выпускаемых детских книг много, а читательский круг резко сузился, что и усиливает ответственность детских издательств, разработать лучше для общения с читателями, чьи примеры дают издательства. «Г. Карчхадзе», «Б. Сулакаури».

Основные изменения издания детской книги в Грузии зависят не только от хорошего дизайна, а тщательного подбора лучших, педагогически оправданных национальных фольклорных материалов и классиков детской литературы, хороших переводов иностранной детской книги.

Список использованных источников

1. Г. С. Э. – Тбилиси: ГрТ, 1991. 357 с. [на груз. языке].
2. Гебашвили И.С. Избранные сочинения в пяти томах / И.С. Гебашвили. – Том 5. – Тбилиси: Ганатлеба, 1990. 523 с. [на груз. языке].
3. Египтология. – Тбилиси: Изд-во Г. Карчхадзе, 2007. – 160 с. [на груз. языке].
4. Детская литература, художественная литература, научные издания: Каталог. – Тбилиси: Ганатлеба, 2005. – 20 с. [на груз. языке].

Publication of nursery books in Georgia has its own tradition dating back to 80-ies of the XIX century. In the XX century there existed a state nursery publishing house «Nakaduli» but after dissolution of the Soviet Union and restoration of state system of Georgia the state publishing houses have been disappeared. Since 1990 private publishing houses have begun to appear such as the publishing houses «B. Sulakauri» and «G. Karchkhadze». They offer a well designed and advertised books to young readers. But taking into consideration the unavoidable problem of active computerizing the auditorium of readers is getting oppressed. And the process of keeping away from alternative choice of text-books for Georgian schools puts the best nursery publishing house under problems. So, due to this the main tendency of publishing matter is the struggle for gaining young readers, for making them interested in books. It is necessary to strengthen the management and advertisements among the competitor publishing houses. The main changes in publishing nursery books in Georgia depends not only on a good design but also on carefully selected best pedagogically approved folklore materials, classical works of nursery literature and good translations of foreign nursery literature.

Key words: nursery publishing house.

УДК [655.53:087.5](477)

Т. С. Гринівський

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СТАНДАРТ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ КНИГИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Стаття присвячена аналізу української дитячої книги. Проводиться порівняльна характеристика сучасного та дитячого книговидання 1917-1920 років. Виокремлюються вимоги до видань такого зразка, а також типові помилки.

Ключові слова: дитяче книговидання, видавничі стандарти, порівняльна характеристика, «Книгарь», редагування.

Про складне становище сучасної української книги сказано уже немало. Варто відкрити будь-який науковий збірник з актуальних питань видавничої справи – і тут вам цілий набір проблемних питань, що їх піднімають М. Тимошик, Т. Галамага, С. Буряк, Є. Білоусов тощо. Як не парадоксально, але на двадцятому році незалежності

України власна українська книга вкотре відстоює право на існування. Існує низка проблем, які ми досі не в змозі вирішити. Це відсутність чіткої законодавчої бази, засилля російськомовної книги, великий податковий тиск на видавців, відсутність багатьох потрібних видавничих стандартів і недотримання наявних тощо. Все це стосується як видавничої справи в цілому, так і окремих її складових, зокрема, дитячої літератури.

Говорити, що дитячої книги сьогодні не існує, неможна. Вона є. Ми щодня зустрічаємо її на розкладках магазинів. Спробуйте відмовити дитині у покупці нової казочки, нової яскравої книжечки-розмальовки тощо... Тому видавати їх – вигідно. За даними І. Копистинської на початок ХХІ століття дитяча книга становила 15 відсотків від загальної кількості друкваних видань [6]. Книжечки різні за ціною, а відповідно – і за якістю.

На сьогодні, за даними «Вісника Книжкової палати», в Україні більше 50 видавництв займаються випуском дитячої літератури. Деякі є вузькоспеціалізованими (друкують лише дитячі), як-от: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Ангелятко», «Ранок», «Весела перерва», «Веселка», «Махаон-Україна» та ін., решта – широкопрофільні. Географія їхнього розташування – від заходу до сходу країни, особливо багато їх у східних регіонах.

У 2005 році дитячі видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Махаон», «Ранок», «Країна мрій» та деякі інші входили до 100 найбільших видавництв в Україні. «Веселка», зокрема, посідала другу сходинку у цьому списку.

У 2009 році у друк надходить 1 695 назв дитячої книги загальним тиражем 5 495,3 тис. прим., зокрема літературно-художніх книжок друкується 1457 назв накладом 4 410,3 тис. прим.; 179 назв науково-пізнавальної літератури для дітей (тираж – 782,5 тис. прим.) та 59 назв довідкових видань, накладом 302,5 тис. прим.

Щодо якості видань – то тут існує низка проблем. Якщо, наприклад, у «Веселці» протягом років виробилась певна культура випуску книги, то багато приватних видавництв, за окремими винятками, прийшло на ринок «зашибать деньгу», вдало використавши момент і не зовсім дбаючи про якість видання в цілому. «Винятками» можемо вважати, зокрема, видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», яке неодноразово виборювало для своєї продукції титул «Найкраща книга року».

Цікаво, що подібна ситуація з наповненням ринку українською книгою уже була. Маємо на увазі кінець другого десятиліття ХХ століття. Саме тоді, після кількості застою українськомовна книга вийшла на небачені доти висоти як за кількістю назв, так і за накладом. Тому логічно було б, на нашу думку, порівняти ці два періоди в історії української видавничої справи через призму дитячої літератури, визначити принципові вимоги до видань та характерні помилки чи недоліки. Це мета нашого дослідження. Для її досягнення скористаємося рецензіями у тодішньому книгознавчому часопису «Книгарь».

За чинними стандартами СОУ 22.2-02477019-11:2008. «Поліграфія. Видання для дітей. Загальні технічні вимоги» видання залежно від вікової категорії читачів поділяються на чотири групи: видання для дітей віком до 5 років включно; видання для дітей віком від 6 до 10 років включно; видання для дітей віком від 11 до 14 років включно; видання для підлітків від 15 до 18 років включно. Зосередимо свою увагу на першій групі, оскільки вважаємо, що цей період ознайомлення з книгою – найважливіший, а тому перше враження може по-різному вплинути на подальше ставлення до читання.

«Дитяча книга, – пише В. Бусленко, – це не просто текст з ілюстраціями, це «модель світу», яку дитина сприймає, як справжню» [2, с. 5].

Основний масив книг цієї категорії – це казочки (власне українські народні, авторські чи перекладені), а також віршики, лічилки, оповідання.

Рецензенти «Книгаря» висували такі вимоги до дитячої літератури – це охайний, цікавий зовнішній вигляд, зразкова мова переказу, насиченість високохудожніми ілюстраціями, по можливості веселого, гумористичного характеру, відсутність будь-яких помилок. Ці вимоги можна застосувати і до сучасних видань, адже вони не суперечать держстандарту, більше того, прописані у ньому з різними варіаціями.

Багатьом видавцям початку ХХ століття вдалося дотриматися запропонованих норм (тут і далі подаємо з дотриманням правопису оригіналу – Т. Г.): «В малюнках [...] заховано д. Балутію і безмежну простоту її, і наївність, і couleur locale, який надає рисункам характер дійсно український. [...] все це робить враження миле і приємне, а просте схематичне виконання рисунків, влучних, характерних та позбавлених подробиць, викликає повне задоволення» [1, с. 530] (рецензія М. Бурачека на видання «Дід та баба та курочка ряба» з малюнками Євгени Балуті); «Ці копійчані, як на інші часи, дитячі книжечки містять в собі найкращі народні прості, безхитрісні, але захоплюючі мовою і змістом, казочки, що відповідають якнайліпше невідгадливості душевного складу дитини. Щедро приоздоблені рисунками, вони майже досягають свого завдання – дати легеньку і дешеву страву для розуму, темпераменту і художнім запитам малого читача. Тут і сміх, і сум, і кумедна жажливість дужих страполохів, і лицарські вчинки завзятих юнаків» [7, с. 846] (рецензія П. Лапина на видання «Цап та баран», «Солом'яний бичок», «Коза дреза», «Кривенька качечка»); «Книжка вийшла дуже цікавою, і можна охоче порадижити кожному батькові дати її своїм дітям». До того ж «...видано книжечку дуже чепурно і без друкарських помилок» [9, с. 587] (рецензія Д. Ревуцького на книгу «Українські народні казки для дітей» за редакцією Б. Грінченка).

Проте більшість видань зазнали нищівної критики. Попри нагальну потребу в дитячій літературі рецензенти були строгими у своїх висловлюваннях. Зокрема, вагомою проблемою майже всіх видань були правописні та друкарські помилки, наявність яких у дитячих книжечках категорично недопустима. А цього уникнути не вдалося: «Але час би вже нашим видавництвам прийти до якоїсь згоди що до вживання апострофів, а то поряд друкується

«пір'ячко» і «пір'ячко», «м'ясо» і «м'ясо»; коректурних же помилок то й зовсім би не треба було допускати в дитячих книжечках та ще й в казочках за для малечі. Прикро ж бачити відсутність розділових знаків і такі слова, як: «трошу орішки» (трошу?), «дивчина» (дівчина), «тесоному» (тесаному), «поминули» (замість «полинули»), «подбігла», «лисиччиной», «ведьмідь», «каба» (кабан) і т. ін. Крім того, можна б було зовсім обійтися без таких виразів, як «коржик запів», «провідала про півника», «убрався вовк у саночки» (може «зліз на саночки») і т. п.» [5, с. 392] (рецензія О. Діхтяра на видання «Українські народні казки» за ред. В. Винниченка і Ю. Сірого).

Були недоліки й технічного характеру: «Коректа недбала: трапляються російські *ы, э*, половинки слів, пропущені слова. Ілюстрації розставлено теж недбало, похапцем, переплутані [...] з восьми малюнків під п'ятьма текст відповідає малюнків, а під трьома – ні» [12, с. 336]. Траплялися й серйозніші зауваги, як-от низька художня якість тощо.

Поглянемо на сьогодні. Минуло ціле століття, а ситуація не змінилася. Можемо усі попередні зауваги сміливо застосовувати до нинішніх видань. І це при тому, що існують чинні норми, яких видавці зобов'язані дотримуватись. Проте...

Проаналізувавши низку дитячих книг, пропонованих видавництвами різних форм власності, виділимо характерні проблеми та недоліки, яких варто уникати.

1. Невідповідність друкованого матеріалу назві книги. Маємо на увазі, що до збірок українських народних казок можуть долучатися казки інших народів без вказівки на походження. Наприклад, у виданні «Улюблені українські казки» (Харків: Промінь, 2009. – 128 с.) нелогічно вміщена російська казка «Марійка і ведмідь» («Маша и медведь»).

2. Якщо у казочки є автор, його треба вказувати, а не заносити її до категорії народних.

3. Уважніше ставитися до редагування видань. В українській мові відсутня назва «тиковка» (казочка «Лисичка, тиківка, скрипка та капкан»), а в фольклорі – «Покотигорошко» («Улюблені українські казки» (Харків: Промінь, 2009. – 128 с.)).

4. При перекладі віршованих рядків варто дотримуватися рими та ритму, а не переказувати довільно: російська казка «Марійка і ведмідь» у книзі «Улюблені українські казки» (с. 82).

5. Переклади робити з мови оригіналу, а не мови-посередника. У виданні казки братів Грім «Засць та їжак» зазначено: «переклад з російської» (К.: Махаон, 2004. – 16 с.).

6. Багато видань перенасичені лексичними, граматичними та стилістичними помилками: «В *галстук* синичка» («Віршики-веселинки», Харків: Белкар-книга, 2008. – с. 51), «Тхір до курей, кури до *червей*» («Улюблені українські казки», Харків: Промінь, 2009. – 128 с.) тощо.

7. Обережно приписувати авторство тому чи іншому твору. У збірочці Михайла Стельмаха «Як журавель збирав щавель» (К.: Веселка, 2008. – 16 с.) (до речі, ці твори захищені авторським правом) знаходимо віршик «Гриб діткам купив шапки». Натомість у збірочці «Віршики-веселинки» (Харків: Белкар-книга, 2008. – 64 с.) цей віршик значиться за підписом В. Кравчук (с. 11), що насторожує, тим паче, що поряд знаходимо низку віршиків М. Стельмаха.

8. Невідповідність ілюстрації стилю, духу написаного. Маємо на увазі, що ілюстрації до багатьох українських казок намальовані у російському стилі. Наприклад, видання «Улюблені українські казки» (Харків: Промінь, 2009. – 128 с.), «Чудові казки малюкам» (Донецьк: Кредо, 2008. – 127 с.).

9. Більше уваги варто приділяти відбору матеріалу. Якщо наявна рима, це ще не означає, що твір якісний за своєю суттю. А діти заслуговують найкращого.

Тому хочеться наостанок процитувати одного з авторів «Книгаря», О. Ходзицького, слова якого, на жаль, залишаються актуальними й сьогодні: «На закінчення цього коротенького огляду лектури дитячої, що знову з'явилася на нашому книжковому ринку в Україні, мусимо поставити на розв'язання деяким видавництвам українським ось які два запитання: 1) чи ще довго з їх недбалства буде тягнутися в нашій друкарській справі ганебна доба «*minimum*» а друкарських помилок», що з часом не тільки-но не зменшується, а навпаки – зростає, та робить продукти видавничі нездатними до вжитку? 2) чи зрозуміють коли де-які наші видавництва, що без пильної коректи та досвідченого редагування їх праця, по своєму еству користна та культурно-необхідна перевертається на шкідливу, навіть злочинну, перекидає бо та засмічує мову народню, а вкупі з тим і народню свідомість? Здається вже пора!...[11, с. 1636-1637]».

Список використаних джерел

1. Бурачек М. Малойте, діти! / М. Бурачек // Книгарь. – 1918. – №8. – С. 441-444.
2. Бусленко В. Детские болезни взрослого компьютера, или Как не опоздать в завтра! / В. Бусленко // Детская литература. – 1987. – №8. – С. 2-6.
3. Гринівський Т. Видавничая справа в Україні поч. ХХ ст. / Т. Гринівський // Українське журналістичнознавство. – Вип. 3. – 2002. – С. 28-31.
4. Гринівський Т., Пазюк Р. Дитяча література в системі українського книговидання 1917-1920 рр. (на матеріалі рецензій часопису «Книгарь») // Наукові записки Інституту журналістики. – 2010. – Т. 37. – С. 62-68.
5. Діхтяр О. Українські народні казки / О. Діхтяр // Книгарь. – 1918. – №7. – С. 392.

6. Копистинська І. Книжкові розкладки сьогодні: тематичний аспект // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Сер.: Журналістика. – К., 2003. – Вип.11. – С. 18-22.
7. Лапин П. Цап та баран / П. Лапин // Книгарь. – 1918. – №14. – С. 845-847.
8. Назарчук Н. Видавничий аспект роботи над дитячою книгою // Редактор і видавець. – 2007. – №1. – С. 127-134.
9. Ревуцький Д. Українські народні казки для дітей / Д. Ревуцький // Книгарь. – 1918. – №10. – С. 586-587.
10. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця: Практ. Посібник. – 2-е вид., стереотипне. – К.: Наша культура і наука, 2006. – 560 с.
11. Ходзицький О. Мамін-Сибіряк Д. Оленчині казки / О. Ходзицький // Книгарь. – 1919. – №23-24. – С. 1631-1637.
12. Христо Н. Іван Франко. Їжак та заєць / Н. Христо // Книгарь. – 1918. – №6. – С. 336.

The article analyzes Ukrainian children's book. A comparative characteristics of contemporary and children's book publishing in 1917-1920 years is done. The requirements for such publications and typical errors are singled out.

Key words: children's book publishing, publishing standards, comparative characteristics, «Knygar», editing.

УДК 821.161.2 – 31.09 + 929 Гончар

А. В. Дроздова

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СУБ'ЄКТИВНО-ОЦІННІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ПРАВКИ О. ГОНЧАРА В РОМАНІ «СОБОР»

У статті на матеріалі редакцій роману О. Гончара «Собор» виділено суб'єктивно-оцінні та прагматичні правки, розкрито їх функціональне навантаження з позицій специфіки авторського методу й текстотворчих стратегій.

Ключові слова: авторське редагування, суб'єктивізм, прагматика.

«Двадцять сторіччя не лише подарувало багатство та розмаїття форм літературних конвенцій, модифікацій літературної комунікації, а й радикальну зміну парадигми авторських та читацьких стратегій» [1, с. 29]. О. Гончар, який у своїх художніх творах за одноставним твердженням літературознавців «нічого не залишав без пояснень і недомовок» [2, с. 66], у процесах авторського редагування останніх романів дедалі частіше залучає читача до співучасті в художньому дискурсі доби. Причини текстотворчих перетворень та трансформацій, їх зв'язок із творчим методом автора, на жаль, залишаються сьогодні нерозкритими, тому порушена тема наукової статті є **актуальною** та новою.

Об'єктом нашого дослідження є різні редакції роману «Собор» (1968 р., «Вітчизна»; 1990 р., «Радянська школа»; 1993 р., «Наукова думка»), **предмет** становлять види і особливості авторських правок, унесених письменником у різні часові періоди. **Мета** статті реалізується в наступних **завданнях**:

- охарактеризувати виділені види авторських правок (суб'єктивно-оцінних і прагматичних);
- за допомогою прикладів розкрити їх функціональне навантаження з позицій специфіки авторського методу й текстотворчих стратегій.

Наукових досліджень, присвячених проблемі авторського редагування художніх творів, на жаль, майже не існує. Уперше саморедакторську роботу О. Гончара проаналізували Р. Іванченко, В. Галич, О. Куцевська. **Джерельною базою** для написання статті стали праці філософів-культурологів (Т. Еліота, У. Еко, Г. Яусса, Ю. Лотмана), літературознавців (І. Бокото, М. Жулинського, М. Зубрицької, А. Погрібного), а також мемуарна й літературна спадщина митця.

«Собор» – це шостий роман О. Гончара, що був закономірною, послідовною сходинкою у пізнанні й художньому відтворенні митцем навколишньої дійсності. Проте в цьому етапному творі романіст дедалі більше заглиблюється у сферу філософських, моральних й естетичних проблем, які хвилюють людство, де все ширшає поле для авторських роздумів про сутність людини та її роль і місце в сучасному світі. Звідси багатство проблем, порушених автором у творі, відступів-роздумів про духовні й моральні цінності, історичну пам'ять народу, що глибоко перегукуються з щоденниковими записами та епістолярієм митця. У редакції 1990 р. (видавництво «Радянська школа») з'являються **суб'єктивно-оцінні** авторські правки, що органічно вплітаються в сюжетну тканину роману і демонструють широту філософського мислення О. Гончара, яке «не може замкнутися тільки в змаганні соціальних протиріч» [3, с. 15]. За різновидом це, переважно, вставки питальних речень з глибоким проблемним навантаженням і безапеляційним авторським твердженням. Їх варіантів у тексті обмаль, проте вони є показовими в представленні творчого методу саморедакційної практики митця над текстом «Собору». Класифікувавши їх за способом вираження авторської думки, серед суб'єктивно-оцінних правок ми виділили наступні:

- авторське втручання у перебіг зображуваних подій шляхом надання коментарів: «*Бригадирова зовсім після цього знесамовитіла. Таку славу пустила на Єльку по селу, що й інші жінки стали поглядати на неї з підозрою. [→ Не того картали, який дівчину звів, увесь гріх чомусь падав на Єльку]*» [4, с. 36; 5, с. 426];